

Joža Lovrenčič:

Tonca iz lonca.

Nenavadna zgodba iz starih časov.

7.

ilo je ob žetvi.

Tona je odšel že zjutraj v gozd in vzel južino s seboj. Polona ga je priganjala, naj za časa misli na zimo in pripravi toliko drv, da bo klada do strehe in se jim ne bo treba bati mraza, ko pritisne.

Tako sta bila Polona in Tonca sama doma in prav pri južini ju je dobila bogata gruntarica. Prišla je in za božjo voljo prosila Polono, da bi

ji prišla kako uro pomagat žet.

Polona se je izgovarjala, da ne more, ker nima komu pustiti otroka, ki sam gotovo ne vzdrži doma.

»O, saj bom priden, mamica!« je posegel Tonca v pogovor.

»Če je kaj zaspan, pa ga deni ta čas spat!« je prigovarjala gruntarica. »Tako boš brez skrbi! Kolikokrat sem jaz tako napravila!«

»Zaspan, zaspan!« je poprijel prebrisanček za gruntaričino besedo in še zazelhal.

»No, vidiš, saj te že kar sam prosil!« je dejala gruntarica in pobozala malega, ki ji je šel tako na roko in podpiral njeno prošnjo.

Polona se je vdala, prijela Tonca in ga odnesla v izbo, kjer ga je oblečenega položila na njegovo posteljico in mu zabičala, naj lepo zaspi. Obljubil ji je, da bo spal, dokler se ne vrne, in da ne bo pustil nikogar v hišo.

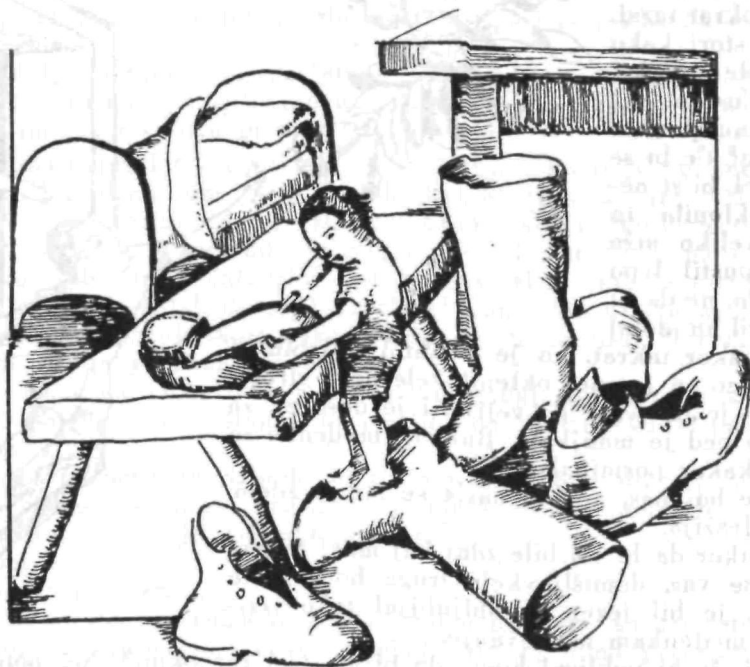
»Viš, pa bi se bala od doma, ko imaš takega varuha, Polona!« je gruntarica na pragu v izbo pohvalila malega bahačka.

Pa se je Polona le bala in je zaprla vrata in jih zaklenila, ko je odšla z gruntarico. Dokler je Tonca slišal skozi odprto okno materin glas, je lepo ležal v svoji posteljici, potem se je začel smejati.

»Hihhi, saj nisem zaspan, le tako sem rekel, da bi bil lahko sam doma in bi pokazal, da se nič ne bojim in me ni nikogar strah!«

In da bi sam sebi pokazal, kako se nič ne boji in ga ni nikogar strah, se je skobacal s posteljice in se spravil k očkovi mizi in njegovemu orodju. Kladivo mu je bilo najbolj všeč. Prijel ga je z obema ročicama in začel z njim biti po tleh in po klopi, da je kar odmevalo. Videl je tudi očka, kako navrta s šilom podplat in vtika potem v luknjice dreto in šiva. Poskusil je še s šilom. Podplat je bil trd in čeprav se je trudil, ga ni mogel navrtati. Pa je začel vrtati v klop. To je šlo in je bil vesel. Ko je napravil že celo vrsto luknjic, je šel in vtaknil v vsako žebelj in potem drugega za drugim zabijal s kladivom prav do konca, da bi trdno držali. Tako je poskušal z vsem orodjem. Posebno vesel je bil ostrega nožiča, ki ga je iztaknil na očkovi mizici. Kako je občudoval otroke, ki so se postavljali s pipci in rezali ob potoku vrbe in majali piščalke! Tudi on je želel tak nožič, a ne očka ne mama mu ga nista hotela dati, češ da je premajhen in da taka stvar še ni zanj, ker je nevarna, da grize kakor pes. Psov, zlasti Gozduljinega Črnina se je bal in zato ni več prosil in je le čakal, kdaj bo pipec katerega otroka ugriznil. In je tam doli na vasi enega, do krvi ga je. Potem je verjel,

da res grize. Zdaj pa je bil le vesel nožiča. Ogledoval ga je in iskal v izbi, kaj bi rezal. Nobene palice ni bilo, nobene šibe. In kako rad bi kaj rezljal in rezal! Tudi piščalko bi rad majal, da bi piskal in si delal kratek čas. Pred hišo bi šel rad, a kako? Do kljuke pri vratih ne more seči, da bi odprl. In vendar mora in mora ven! Če bi bil močan, bi ono špranjo v vratih razrezal z nožkom in bi potem smuknil v kuhinjo in če so v kuhinji tudi zaprta vrata, bi še tam tako napravil, pa bi bil zunaj. Le kaj naj napravi, da se reši iz izbe?

Stopical je po sobi in že mu je šlo na jok. Neznansko bridko je občutil puščobo samote in sproti je z rastočim nemirom v srcu hrepenel po svobodi in blagroval po svoje otroke, ki se lahko po svoji mili volji podijo spodaj po vasi. Tedaj je slučajno priletel na okno vrabec.

»Živ, živ!« je povprašal.

»Seveda sem živ, samo zaprt sem!« je odgovoril Tonca.

Vrabec se je ob odgovoru, ki ga ni pričakoval, prestrašil in je brz odletel.

To je bila rešitev za Tonca.

Dotlej ni videl okna in ni mislil nanj.

»Skozi okno se spravim!« je zdaj kar takoj sklenil.

Zaprl je nožek, ki ga je še vedno držal v ročici, ga spravil v žepek, kakor je videl, da ga spravljajo otroci, in splezal najprej na klop. S klopi je že segel do okna in videl skozenj. Okno ima železne križe, a kaj to! Pogleda v lepi svobodni svet, ki se ves koplje v soncu, mu nič več ne moti. Tudi ven pride. Če bi bil velik in debel, bi skozi križe ne mogel, tako pa pojde. Prijel se je za srednji železni drog in se povzpел na okno.

»Hoho, zdaj sem pa že skoraj zunaj!«

Postal je še nekoliko in se za trenutek zagledal v hruško, ki mu je na svojih vejah ponujala sladke medenke skoraj pod nos.

»Danes pa splezam na drevo in se jih toliko najem, da bom sit za ne vem koliko dni!«

Želja po medenkah je podžgala njegovo podvzetnost. Sklonil se je in po vseh štirih skobacal med križi pred okno, kjer je spet vstal. Zgrozil se je. Ko je pogledal predse, je videl, da je na zunanji strani visoko do tal, čeprav

je bil pod oknom kup peska, kjer se je tolikokrat igral. Kaj naj stori, kako naj pride na tla? Ali bi dosegel vejo, ki mu ponuja medenke? Če bi se je oprijel, bi se nemara sklonila in bil bi veliko nižje in se spustil lepo pred hišo, ne da bi se udaril in dobil buško kakor takrat, ko je omahnil z debla. Z eno ročico se je spet oklenil železnega droga, z drugo je pa segal po veji. Ni je dosegel, za njegovo ped je manjkalo. Rumene medenke so se mu kakor posmihale.

»Ne boš nas, ne boš nas!« se mu je zdelo, da ga dražijo.

»Kakor da bi mi bile zdaj kaj mar! Potem pa, a ne vas, domišljavke! Druge bom, boste videle!« je bil jezen in obljubljal tako izzi-valnim medenkam maščevanje.

Kaj, če bi poklical koga, da bi ga vzel raz okno? Ne, potem bi ne bil sam in tudi mama bi bila huda. Obljubil ji je, da bo priden in bo lepo spal. Če bi prišel kak otrok, bi hotel, da bi šel z njim. Tega pa ne mara. Mama bi ga poiskala in potem spet natepla. Tepen pa ne mara več biti. Boli. Če spleza sam na tla in bo potem samo okoli hiše, dokler ne pride mama, ne bo huda. Pove ji, da je bil lačen in je splezal skozi okno in se najedel medenk in je sit za ne ve koliko dni. Mama mu poreče, da drugič ne sme več skozi okno, pa bo dobro. In potem ga še skrbno povpraša, če se je kaj udaril.

»Zdaj še ne vem,« je prekinil svoje misli in stal nad prepadom in strmel v pesek.

»Pesek ni trd, pesek je mehek!« mu je šinilo v možgančke.

Previdno se je vrgel na vse štiri, se oprijel potem z ročicama okvira pri oknu, spustil nožice čez zid in tako nekaj časa bingljal in iskal s prstki kako razpoko, da bi se oprl. Zid je bil gladek. Prav tedaj, ko so mu ročice že omagovale in je držal nožice trdo k zidu, je lezel po steni martinček. Nič se ni ustrašil nožic, preko njih je hotel. Tonca pa se je ustrašil. Kar zazeblu ga je, ročice so popustile in — strmoglavil je na kup peska, s katerega se je zavalil v travo.

»Zdaj sem pa gotovo mrtev in ne bom mogel mami povedati, če sem se kaj udaril!« ga je imelo, ko je obtičal v travi in se ni upal ganiti. Bolelo ga ni nič in to se mu je zdelo čudno in naj bi bila smrt. Slišal

je, ko so se otroci menili o smrti, da potem človeka nič ne boli. In še je slišal, da mrtvi na sodni dan vstanejo. Kdaj bo sodni dan? Ali ga bo moral dolgo čakati? Če pride martinček s stene — videl ga je, kako lepi na njej in se sonči — in bi se spravil nadenj in mu začel gristi prstke na roki ali se spravil celo nad ličca in nosek in — Bog varuj, nemara še na oči, kako naj se brani, ko je mrtev! Kakšen bi potem vstal na sodni dan? Vsi bi se mu smejali in ne samo mama, še očka bi ga natepel.

»Hov, hov, hov!« je tedaj zalajalo tam daleč iz gozda. Samo trikrat, a bilo je dovolj.

»Gozduljin Črnin!« je spreletelo Tonca in ustrašil se je bolj ko ob misli na martinčka. Črnin bi mu ne odgriznil samo prstkov in noska, velika usta ima, kar celega bi pohrustal in požrl.

Ta grozna misel mu je vrnila — življenje. Skočil je pokonci in začudeno gledal okoli sebe. Vse je bilo kakor prej, ko je gledal skozi okno. Sonce je svetilo, hiša je stala, s hruške so ga vabile medenke — nič, prav nič se ni spremenilo ta čas, ko je bil mrtev. O, na sodni dan mu ni bilo treba dolgo čakati! To se bo postavljalo, ko bo spet prišel k otrokom in jim povedal, da je že preživel sodni dan in mu ne bo treba več umreti. Saj človek samo enkrat umre in on je tudi človek, čeprav majhen in čeprav je Tonca iz lonca.

»Zdaj sem pa lačen!« si je rekel in gledal, kje bi bili kolači in potice in še druge dobre stvari, ki jih Bog da ljudem, ko so po sodnem dnevu spet živi.

Kolačev in potic in drugih dobrih stvari ni bilo nikjer, samo medenke so visele z vejic na hruški in se mu še vedno ponujale.

»Hov, hov, hov!« je spet zalajal Črnin.

To pot bliže.

Tonca se je zdrznil.

Kaj, če pride čarovnica iz gozda? Samo po stezi, ki gre mimo hiše, more priti. In Črnina ima vedno s seboj. Nič ga nima privezanega, da bi ga vodila. Sam teka pred njo in za njo in vedno je tudi ne uboga, če ga pokliče. Šele ko mu zagrozi, jo uboga. Pa Gozdulja je zmerom tako zamišljena, kakor bi mislila na sodni dan. Nikogar ne pogleda, kar v tla gleda, kakor bi kaj izgubila in iskala. Samo če Črnin zalaja, pogleda in ga pokliče. Kdo ve, kje bo še ona, ko bo Črnin že lahko pred hišo. Gozdulja je stara in ne more hitro hoditi. Črnin pa ima štiri noge in teče, da ga noben otrok ne dohiti. Še mama in očka bi ne mogla teči tako hitro, čeprav sta velika.

Strah, da bi prišel Črnin in ga pohrustal, ne da bi se mogel z nožkom braniti, ga je pognal k hruški. Ko se je oprijel debla, je še gledal proti gozdu, li ne prihaja že črna hudoba.

Črna hudoba!

Misli so se mu kar nakrat preokrenile. Spet ga je mučil sodni dan. Nemara ga še ni preživel. Zato ni kolačev in potic. Mame ni ubogal. Boga še ni videl, da bi ga sodil. Nič več ni mrtev, vstal je. Zdaj mora priti Bog. Na desno in levo postavi ljudi, ko jih sodi. Dobre postavi na desno, hudobne na levo. Dobre sprejmejo angeli in jih odvedejo v nebesa, hudobne pa zgrabijo črne hudobe. Z njimi morajo v pekel, kjer je neznanjski ogenj. Nebesa so tam gori nad soncem, pod zemljo je pa pekel.

Urno je plezal na hruško, da bi bil bliže nebesom.

Kam ga postavi Bog? Na desno ali na levo? Saj je bil zmerom priden. Zmerom? Ne, ko je pel tisto pesem, ni bil priden. Mama ga je tepla.

Če bi bil priden, bi ga ne tepla. In danes? Danes spet ni priden. Lepo bi moral spati, kakor je obljubil mami. Pa ni. To je greh, ker ni ubogal. Dva greha že ima. Ali mu jih bo Bog odpustil? Če bi ga vsaj samo natepel, kakor ga je mama! Jokal bi nekaj časa, potem pa bi ga več ne bolelo in angeli bi ga peljali v nebesa in bi jedel same kolače in potice in še kaj boljšega.

Joj, kako mu je bilo žal, da ni ubogal mame!

Pruplezal je na hruško in se na prvi rogovili odpočil.

In v vas med otroke je tudi hodil, čeprav je mama prepovedala. Tudi to je greh. In smejal se je, ko so otroci dražili mamo. Ali je tudi to greh? Bog je natančen. Če bi bil priden in dober otrok, bi se ne smel smejati, ko je bila mama huda in se je skoraj jokala od žalosti. Zaradi njega so jo dražili, zaradi njega je bila mama huda in žalostna, on pa se je smejal. Tako se je smejal, kakor so se smejali drugi otroci, in lepo se mu je zdelo. Tudi je bil zadovoljen, da ni noben kamen zadel otrok, ki so zaslužili, da bi jih bil zadel. Seveda je greh! Eden... dva...

tri... štiri... Štiri grehe ima. Ne, Bog se ga ne bo usmilit s štirimi grehi. Da bi le kmalu ne prišel! Nemara je pa neznansko dosti ljudi, ki so umrli, danes vstalo in dočakalo sodni dan? Bog opravi prej s tistimi in potem pokliče še njega pred sodni stol. Če bosta sama z Bogom, ga ne bo tako sram. Prosil ga bo, naj mu odpusti, da bo potem v nebesih res priden.

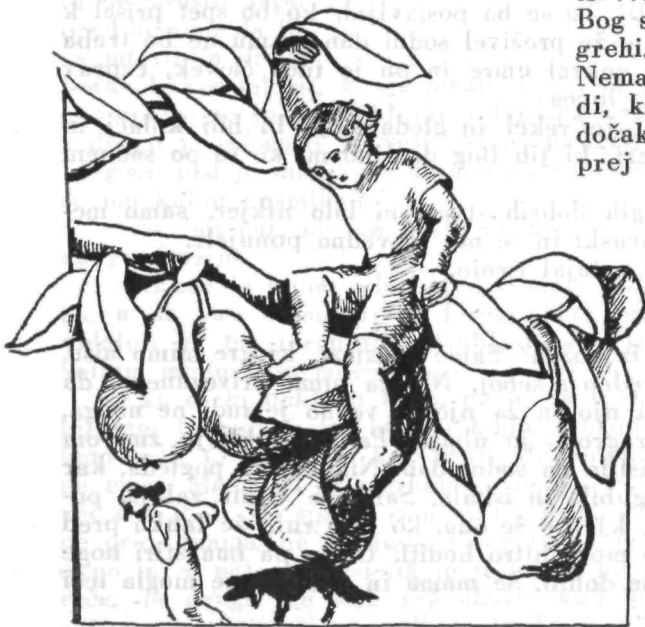
Plezal je više, da bi bil še bliže nebesom.

Nemir ga ni popustil.

Da bi bil ostal bob, da bi ga mama ne bila dala kuhat, da bi ne bil skočil iz lonca! Ali da bi ga očka vsaj kakor njegove bratce pomendral! Takrat ni imel nobenega greha, gorak bi šel v nebesa.

Gorak? Pa krščen ni bil.

Kdor pa hoče priti v nebesa, mora biti krščen. Tako je slišal. Otroci so tako pravili. In vprašal je mamo, če je res. Potrdila je, da je res. Štiri grehe, joj! Na levo stran ga Bog postavi in bo grozno hud. Tako bo govoril, kakor kadar grmi. In črna hudoba bo že čakala, da ga zgrabi s kremplji in odnese v pekel, kjer je neznanski ogenj. Ogenj peče, ogenj žge. Še na ognjišču je hud ogenj. Onega bratca, ki še ni postal iz boba otročiček, je tako peklo, da je klical na pomoč. In potem je gorel in nazadnje postal črn. Videl ga je, ko ga je kipeča voda privzdignila na rob lonca, toliko da je mogel pogledati za nesrečnežem. Škoda, da ni tudi on tedaj padel med plamen na ognjišču! Tak ogenj, ki ga zakuri mama, gotovo ne žge tako kakor tisti v peklu. In v ognju na ognjišču ni videl črnih hudob. Samo kotel je bil črn, a ni bil živ. Mirno je visel in ni imel krempljev...

»Hov, hov, hov!« je Črnin zalajal v tretje in še bliže.

Tonca se je krčevito oklenil veje.

Črna hudoba že prihaja, zdaj zdaj pride še Bog in ga bo sodil. Da bi le Gozdulje ne bilo. Videla bi, kako mora stati na levi in kako ga pahne Bog v pekel. Ona je še živa in bi potem povedala očku in mami, da je Tonca v peklu. Tudi otrokom bi povedala, kaj je videla in slišala, in otroci bi se smejali in mu privoščili, da se žge in cvre v neznanskem ognju ...

Toncu se je delalo črno pred očmi. Tresel se je in čakal Boga, da zagrmi nad njim in ga pahne kar s hruške globoko pod zemljo v tisti neznanski ogenj.

Boga pa ni bilo in ni bilo, kakor bi bil pozabil nanj. (Dalje.)

Emanuel Kolman:

Zaspanček.

Moja mati
mora vstati,
ko petelin
dan zapoje.

Sladko sanja
srce moje
še od zore,
ko že zlati

sonček se
igra na trati —
uja, aja,
dobra mati.

France Kunstelj:

Uboga grba.

»Kaj si bleknil otecu,
da sem kradel novce mu?«

Janezek je v stiski, hi!

»Av, av, av, ni res!« kriči.

Bumf, bumf, bumf, po grbi zdaj
Tonček klesti, da je kaj.

Otec, — Bog se usmili, joj,
z leskovko poseže v boj ...

Bumf in tresk in čof in lop,
tička mlati kakor snop.

V kotu dvojica kremži se,
leskovka ju ugnala je.

Ivan Podobnikar:

Bolest.

Na livadi tam, prej pokriti s snegom,
so čudovito lepe rože zacvetele
in v mogočnem gozdu tam za bregom
drobne ptičke ljubko so zapele.

Bister potok, ki pozimi tožno je zamrl,
zdaj v pomlad veselo žubori
in stara vrba, ki jo sneg je bil podrl
na tla, se v belih mačicah srebri.

Pred borno hišo slepa Stankica sedi
in zaman upira uvele oči v zrak.
Glej: po mladem licu solza ji polzi,
a bolest teži srce — kot zemljo hladni mrak.